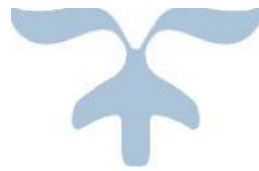




**BAKIMA
GEREKSİNİMİ OLAN
ENGELLİ BİREYLER II**

EBR 102U



KISA ÖZET

1. ÜNİTE DUYGU VE DAVRANIŞ BOZUKLUĞU OLAN BİREYLER

DUYGU VE DAVRANIŞ BOZUKLUĞUNUN TANIMI

Duygu ve davranış bozukluğuna ilişkin farklı tanımlar yapılmasına rağmen yaygın olarak kabul edilen bir tanımın olmadığı görülmektedir (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 181; Lopes, 2014, s. 17). Farklı tanımların olmasının altında yatan çeşitli nedenler bulunmaktadır. Birincisi sorunlu davranışın, toplumsal bir yapı olmasıdır ve zihinsel sağlığı neyin oluşturduğuna ilişkin net bir uzlaşmanın sağlanamamasıdır. İkincisi duygusal bozukluklara ilişkin farklı teorilerde, çok az anlam farklılıkları içeren kavramların ve ifadelerin yer almasıdır. Üçüncüsü davranışsal beklentilerin ve normların, etnik ve kültürel gruplar arasında önemli değişiklik göstermesidir. Dördüncüsü ise duygusal ve davranışsal bozuklukların bazen diğer yetersizlikler ile birlikte görülebmesidir (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 181).

Duygu ve davranış bozukluklarına ilişkin ülkemizde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) var olan tanımlardan birkaçı izleyen biçimde sıralanabilir. Ülkemizde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklar, *"Yaşına uygun olmayan sosyal ve kültürel normlardan farklı duygusal tepki ve davranışlar göstermesi nedeniyle özel eğitim ve destek eğitim hizmetine ihtiyacı olan çocuk (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012, s.2)."* olarak tanımlanmaktadır.

***Bozukluk aşağıdaki özelliklerden bir ya da birkaçının uzun süre boyunca görülmesini ve çocuğun eğitim performansını belirli bir dereceye kadar olumsuz etkilemesini ifade eder:**

- Zihinsel, duygusal ve sağlıkla ilgili nedenlerle açıklanamayan öğrenme yetersizliği
- Öğretmenleri ve akranları ile uygun ilişkiler kuramama ve sürdürmemeye
- Normal şartlar altındaki uygun olmayan davranış ve duygular
- Genel bir mutsuzluk ve depresyon hali
- Okul ve kişisel sorunlarla ilgili fiziksel belirtiler ya da korkular geliştirme eğilimi

*Bozukluk, şizofreniyi içermektedir. Duygusal bir bozukluk tespit edilmediği sürece, bu terim sosyal açıdan

DİKKAT: CCBD tarafından yapılan tanımda; duygu ve davranış bozukluklarının "öncelikle genel eğitim ortamları dikkate alınarak değerlendirildiği", "çocukların yapılan öğretim düzenlemelerinden yararlanamadıkları" ve "duygusal ya da davranışsal tepkilerin süregelen olması gerektiği" vurgulanmaktadır.

DUYGU VE DAVRANIŞ BOZUKLUĞUNUN YAYGINLIĞI, TANILANMASI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Duygu ve Davranış Bozukluğunun Yaygınlığı

ABD'de duygu ve davranış bozukluğu tanısı olan çocukların yaygınlık oranının %3 ile %6 arasında değiştiği belirtilmektedir (Weeden, Wills, Kottwitz Kamps, 2016, s. 85). Araştırmalarda ABD'de duygu ve davranış bozukluğu olan çocuk ve gençlerin dörtte üçünden fazlasının erkek çocuklardan oluştuğu rapor edilmektedir (Wagner, Kutash, Duchnowski, Epstein ve Sumi, 2005, s. 84). Ülkemizde ise ne yazık ki duygu ve davranış bozukluğunun sayısal olarak belirlenmesine yönelik herhangi bir istatistiksel veri olmadığından yaygınlık oranlarına ilişkin sağlıklı bilgilere ulaşmak mümkün olamamaktadır (Sakallı-Gümüş, 2013, s. 108).

Duygu ve Davranış Bozukluğunun Tanılanması ve Değerlendirilmesi

Duygu ve davranış bozukluğu olan çocukların uygun eğitim ortamlarına yerleştirilebilmeleri ve özel eğitim hizmetlerinden yararlanabilmeleri için doğru tanı yöntemleri kullanılarak tanılanmaları gerekmektedir (Sakallı-Gümüş, 2013, s. 105).

Tanılamaya ilişkin görüş farklılıkları olmasına rağmen hem dünyada hem de ülkemizde duygu ve davranış bozukluğunun tanılanması için farklı değerlendirme araçları kullanılmaktadır. Dünyada duygu ve davranış bozukluğunu tanılama amacıyla kullanılan araçlar arasında; Çocuk Davranış Kontrol Listesi, Davranış ve Duygu Ölçü Aracı, Davranışsal Bozukluklar Sistemik Tarama Aracı gibi tarama araçları yer almaktadır (Heward, Alberg- Morgan, & Konrad, 2016, s. 196).

Ülkemizde ise geçerlik ve güvenilirlik çalışması olan Akran Sapması Ölçeği, Antisozyal Davranış Eğilimi Envanteri, Antisozyal Süreçleri Tarama Aracı Ebeveyn ve Öğretmen Formu, CDC Saldırganlık Anketi, Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Ölçeği gibi ölçü araçları kullanılmaktadır (Kaner, Bayraklı, Diken, & Çelik, 2012.).

DUYGU VE DAVRANIŞ BOZUKLUĞUNUN NEDENLERİ

Duygu veya davranış bozukluğunun biyolojik ve çevresel olmak üzere olası iki ana nedeni bulunmaktadır (Ergül, 2010, s. 266; Heward, Alberg- Morgan, & Konrad, 2016, s. 191).

Biyolojik Nedenler

Duygu ve davranış bozukluğunun biyolojik nedenlerini beyin hasarı, genetik faktörler ve mizaç oluşturmaktadır (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 191).

Beyin Hasarı

Beyin hasarları, beynin normal dışı gelişimi ya da beyin zedelenmesi olarak belirtilmektedir (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 191).

Genetik Faktörler

Bilimsel kanıtlar genetik faktörler ile duygu ve davranış bozukluğunun bazı formları arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir (Grigorenko, 2014, s. 138; Rhee ve Waldman, 2002, s. 522). Ancak duygu ve davranış bozukluğunun ailevi, kalıtsal ve genetik olduğunu göstermek için daha fazla sayıda araştırmaya gereksinim duyulmaktadır. Bununla birlikte genetik faktörlerle ilişkili bozukluklar arasında depresyon, hayal görme, asılsız korkular ve şizofreni gösterilmektedir (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 191).

Mizaç

Her ne kadar bir çocuğun mizacının kendi başına duygu ve davranış problemleri yaratması pek mümkün değilse de çocuğun çevresel faktörlerle etkileşim kurması çocuğu sorunlara yatkın hale getirebilmektedir (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 191-192).

Çevresel Nedenler

Duygu ve davranış bozukluğunu etkileyen çevresel nedenler arasında olumsuz yetişme ortamı, okuldaki problem davranış kalıpları ve akranlar tarafından reddedilme yer almaktadır. Çevresel nedenler ev-aile, okul ve toplum ortamlarından oluşmaktadır (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 191-192).

Ev-Aile

Davranış problemleri ile ailelerin çocuk yetiştirme şekilleri arasında bağlantı kuran araştırmacılar, çocukların davranış problemlerini ailelerine dayandırmaktadırlar (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 192). Ancak aile çocuk etkileşimi, dinamik ve karşılıklı bir etkileşim olduğundan duygu ve davranış bozukluğunu doğrudan yanlış aile tutumlarına bağlamak uygun olmamaktadır (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 192).

Okul ve Toplum

Okullarda çocuklar arasında yaşanan zorbalık duygu ve davranış problemlerine neden olabilmektedirler. Zorbalık yapan çocuklar şiddet yolunu kullanarak toplumsal olarak öne çıkmak istemektedir. Zorbalıkla karşı karşıya kalan çocuklar, zorbalık davranışlarını sürdürmek ya da kabul etmek zorunda kalmaktadırlar. Zorbalıkla başa çıkamayan çocuklarda duygu ve davranış problemleri ortaya çıkmaktadır (Özdemir, 2016, s. 94).

DUYGU VE DAVRANIŞ BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN ÖZELLİKLERİ

İzleyen bölümde duygu ve davranış bozukluğu olan çocukların özelliklerine ilişkin ayrıntılara yer verilmektedir.

Duygu ve Davranış Bozukluğu Olan Çocukların Davranış Özellikleri

Uzmanlar tarafından duygu ve davranış problemlerinin davranış özellikleri, dışa yönelim davranışları (dışsallaştırılmış davranışlar) ve içe yönelim davranışları (içselleştirilmiş davranışlar) olmak üzere iki alt başlıkta ele alındığı görülmektedir (Ergül, 2010, s. 110; Heward, Alberg- Morgan, & Konrad, 2016, s. 183).

İçe Yönelim (İçselleştirilmiş) Davranışları

Bu grupta yer alan duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklar, isminden de anlaşılacağı gibi çocukların kendine yöneldiği davranışları ifade etmektedir. Bu çocukların içine kapanma, belli düşüncelere takıntılı olma, depresyon, kaygı, sınırlı düzeyde sosyal etkinliklere katılma, akranları ile nadiren oynama, sebepsiz yere korkma vb. davranışlar sergiledikleri görülmektedir (Ergül, 2010, s. 110; Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 184).

Dışa Yönelim (Dışsallaştırılmış) Davranışları

Duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklarda görülen en yaygın davranış şekilleri antisosyal olan dışa yönelim davranışlarından oluşmaktadır. Bu davranışlar yoğun olan, şiddetli görülen ve çevreden tepki çeken davranışlardır. *Sınıf ortamında en sık görülen dışa yönelim davranışları izleyen biçimde sıralanabilir (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 183; Özdemir, 2016, s. 82-83):*

- | | | |
|-----------------------------|-------------------------------|---------------------------------|
| * Yerinden kalkma | * Bağıрма, laf atma, küfretme | * Arkadaşlarını rahatsız etme |
| *Vurma ya da dövüşme | *Öğretmeni dinlememe | * Yakınma |
| *Aşırı bir şekilde tartışma | *Çalma | * Yalan söyleme |
| | | * Başkasının malına zarar verme |

Bilişsel Özellikler

Duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklar, zekâ testlerinde çoğunlukla ortalama ya da ortalamanın altında puanlar almaktadırlar. Ancak bu çocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre daha az zekâyâ sahip olduklarını ifade etmek oldukça zordur (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 188).

Sosyal Özellikler

Duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklar genellikle akranlarını anlamada, sağlıklı arkadaşlık ilişkileri kurmada ve sürdürmede sorunlar yaşamaktadırlar (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 188). Bu nedenle çocuklar, sosyal çevrelerine uyum sağlayamamakta ve akranları tarafından dışlanmaktadırlar. Duygu ve davranış bozukluğu olan çocukların empati, arkadaşlarıyla iletişim kurma ve etkinliklerle ilgili olma becerilerinde arkadaşlarına oranla yetersiz oldukları görülmektedir (Ergül, 2010, s. 112; Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 188).

Akademik Özellikler

Duygu ve davranış bozukluğu olan çocukların çoğunluğunun, buldukları sınıftan en az bir yıl geride oldukları belirtilmektedir (Weeden, Wills, Kottwitz ve Kamps, 2016, s. 285). Bu çocukların alan derslerinde ortalamanın altında başarı gösterdikleri; temel akademik becerilerde ve okulla ilgili becerilerde (not tutma, soru çözme vb.) zorlandıkları görülmektedir.

DUYGU VE DAVRANIŞ BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARA YÖNELİK MÜDAHALE YÖNTEMLERİ

Duygu ve davranış bozukluğu olan çocuklara sağlanacak müdahalelerin çok boyutlu olması gerekmektedir. Çünkü bu çocuklara ilaç tedavisi ve psikoterapi gibi sağlık hizmetlerinin yanı sıra sistematik eğitim hizmetleri de sunulmalıdır (Özdemir, 2016, s. 99). Duygu ve davranış bozukluğu olan çocukların içe yönelim davranışları varsa bu çocuklara antisosyal davranışlarını kontrol etmeleri; dışa yönelim davranışları varsa arkadaş edinme ve eğlenme öğretiminin yapılması gerekmektedir. Ancak yalnızca uygun olmayan davranışlara ilişkin müdahale, hali hazırda akademik olarak geride olan çocuklar için yeterli olmamaktadır.

Araştırma Temelli Öğretim Uygulamaları

Okulda sağlanacak daha sistematik uygulamalarla duygu ve davranış bozukluğunun etkileri azaltılabilmektedir. Bu uygulamalar bütün bir okulu kapsayabileceği gibi yalnızca bir çocuğu da temel alabilmektedir. Araştırma temelli öğretim uygulamaları için dört aşamalı bir süreç izlenmektedir. Bu süreçle ilişkin aşamalar izleyen başlıklar altında sıralanmaktadır (Heward, Alberg-Morgan, & Konrad, 2016, s. 199):

***Öğretmen Övgüleri**

Sözel övgüler, yetersizliği olan ve olmayan çocuk davranışlarının değiştirilmesinde olumlu bir etki yaratmaktadır (Sutherland, Wehby Copeland, 2000, s. 2).

***Aktif Çocuk Tepkileri**

Öğretmenler, sınıf içi uygulamalarında her öğrencinin aktif olarak derse katılabileceği uyarlamalar yaparak daha çok öğrenmelerini sağlayabilirler. Böylece de öğrencilerin problem davranışlarını önleyebilir ya da azaltabilirler.

***Doğrudan Öğretim Uygulamaları**

DÖ uygulaması içerisinde tepki kartlarını kullanma, uygun bir hızda öğretmek ve kendini izleme becerilerini öğretmek basamaklarından oluşmaktadır (Heward, Alberg-Morgan ve Konrad, 2016, s. 175).

**90 SORULARI
YAKALAYAN ÖZETLER**

Ozetin devamı
için tıklayınız..

